

AFGANISTAN – UN NOU ÎNCEPUT, TRANZIȚIA SPRE O LUME MAI SIGURĂ

AFGHANISTAN - A NEW BEGINNING, THE SHIFT TOWARDS A SAFER WORLD

Dr. Ioana-Alina DIMA*

Sfârșitul anului 2014¹ a semnalizat retragerea forțelor internaționale de securitate și un nou început pentru Afganistan. Finalizarea procesului de tranziție și preluarea responsabilității asigurării securității de către forțele de securitate afgane este, pentru noile autorități de la Kabul, o binecuvântare și un blestem. Multe dintre problemele de pe timpul guvernării talibane au rămas, au apărut și altele noi pe timpul guvernării lui Karzai și a prezenței de trupe străine pe teritoriul Afganistanului și cu siguranță vor mai apărea și altele după retragerea acestor trupe.

The end of 2014 means the withdrawal of international forces of security and a new beginning for Afghanistan. Completing the transition of security responsibility to Afghan security forces will be for the new authorities in Kabul both a blessing and a curse. Many of the problems during Taliban rule remained and new ones emerged during Karzai 's government and due to the presence of foreign troops in Afghanistan while others will surely arise after the withdrawal of the troops.

Cuvinte-cheie: securitate; terorism; război; atentate; talibani; reconstrucție.

Keywords: security; terrorism; war; attacks; Talibans; reconstruction.

Indiferent de cât de mult efort și ce fonduri va investi comunitatea internațională în renașterea Afganistanului, rolul cel mai important în acest moment le revine tot afganilor, deoarece, dacă nu vine din interior și prin efort propriu, orice schimbare va fi automat respinsă ca o ingerință externă împotriva cărora vor lupta.

Cu alte cuvinte, sprijinul comunității internaționale nu trebuie să fie ca un export din exterior al unei revoluții economice sau social-politice, revoluția trebuie să fie înfăptuită de către afgani și să fie sprijinită din exterior, pentru consolidarea ei. În acest fel, valorile etice, morale și întreaga filozofie de viață a acestui popor nu vor intra în contradicție cu cele propuse prin stilul de viață occidental.

Ceea ce va fi necesar de înfăptuit de către comunitatea internațională este de a ajuta această țară dându-i un imbold pentru înfăptuirea unui asemenea plan, prin asigurarea unui climat favorabil dezvoltării sale economice, sociale și politice.

Însă, cea mai mare greșală pe care o poate face Occidentul în acest moment ar fi să încerce să impună Afganistanului să-i copieze stilul de viață. Impunerea democrației în Afganistanul tribal de astăzi, cel puțin în forma în care o înțelege și o promovează Occidentul, are tot atâtea șanse de reușită ca și impunerea *Shariei*² (legea islamică) în SUA, de exemplu, adică niciuna.

Primul element deosebit de important în acest lung și complicat demers va fi acela de convingere și de ajutorare a populației refugiate de a se reîntoarce la casele lor. Concomitent cu aceasta, indicat ar fi să se încerce o minimă relocare a cetățenilor, în funcție de etnia sau triburi și o reconciliere națională între acestea. Aceasta, nu din dorința de a federaliza țara, ci din dorința ca reprezentanții tuturor acestor zone să fie legitimați de cei care-i aleg, ca fiind cu adevărat reprezentanții lor și nu niște persoane de altă etnie pe care se vor lupta să le schimbe cu proxima ocazie sau a căror autoritate nu o recunosc.

Desigur, principala problemă, în acest caz, va fi stabilirea acestor zone, existând pericolul ca grupurile etnice să se înfrunte pentru zonele mai bogate sau mai propice vieții, largi teritorii pot rămâne părăsite sau se va investi mai puțin în ele.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: dima_alina2002@yahoo.com

Aceasta ar fi singura modalitate prin care s-ar putea respecta fundamentul cultural, tradițiile și valorile acestui popor, concomitent cu îndreptarea constructivă a acestora spre o identitate națională comună.

În acest sens, următorul pas logic ar fi ca toate aceste zone/regiuni etnice să aibă un reprezentant în autoritatea centrală. Rolul primordial al acestora ar trebui să fie susținerea interesului regiunii pentru accesul la proiectele naționale/majore de dezvoltare, dar și aducerea la cunoștința autorităților centrale a nevoilor cetățenilor pe care-i reprezintă.

Abia după ce problema guvernării va fi rezolvată se va trece la prioritizarea programelor de dezvoltare.

Dezvoltarea unei infrastructuri pe întregul teritoriu al țării ar trebui să fie prima dintre ele, pentru că ar putea permite rezolvarea multor probleme de aprovizionare și, ulterior, a proiectelor de dezvoltare regională.

Asigurarea unui sistem viabil de educație, dar și a unui sistem de asistență medicală prin deschiderea de clinici, a unor spitale și formarea unui corp medical corespunzător ca număr și calificare, ar fi alte priorități naționale.

Pe lângă acestea, un rol important va fi acela de asigurare a dezvoltării unui sistem informațional prin toate mijloacele mass-mediei la nivelul întregii țări. În paralel cu acest obiectiv va trebui format un corp cât mai larg de ziariști și reporteri care să ajute la difuzarea operativă a tuturor evenimentelor ce au loc pe plan național și internațional.

Un sistem judiciar corect și echidistant, prin care să se asigure respectarea drepturilor fiecărui cetățean și a demnității umane, ar trebui să fie altă prioritate.

Numai în acest fel va fi posibilă schimbarea acestei țări dintr-una în care predomină violența, sărăcia și opresiunea politică într-o țară cu o stabilitate și prosperitate continuă. Doar printr-o continuă educație a generațiilor viitoare, acestea vor ști că fac parte dintr-un stat și o națiune unitară, nu din diverse triburi potrivnice.

Asemenea schimbări nu trebuie așteptate să se petreacă instantaneu; procesul transformării este un proces de lungă durată, cu atât mai mult cu cât se confruntă cu obiceiuri și mentalități ce sunt infiltrate și transmise din generație în generație de sute și sute de ani și sunt foarte greu de deznădăcinat.

Scenarii posibile ale tranziției după 2014

Afganistanul va trebui să continue direcția triadică dată de ISAF (guvernare-securitate-dezvoltare), în condițiile unui sprijin substanțial redus. Dacă anul 2014 a fost anul alegerilor prezidențiale, 2015 este cel al alegerilor parlamentare care nu se vor mai desfășura sub protecția directă a ISAF și în care este posibil să reînvie lupta internă între etnii sau chiar o nouă încercare de revenire în forță a talibanilor.

Sfârșitul anului 2014 a adus și lucruri bune pentru Afganistan: o nouă administrație care nu a fost impusă de Occident, ci aleasă relativ liber de afgani, care se va putea concentra asupra problemelor importante pentru afgani și nu conform unei „agende” impuse, dispariția „inamicului nr. 1” al talibanilor care va reduce numărul de atacuri și a victimelor colaterale, refugiații se vor întoarce la casele lor și viața afganilor va reintra pe făgașul tradițional.

Acestei viziuni extrem de optimiste i se opune însă brutalitatea stării de fapt a Afganistanului de astăzi, în care au fost rezolvate doar o extrem de mică parte a problemelor cu care se confruntă localnicii.

Sărăcia a rămas la cote alarmante, șomajul la fel, condițiile de viață sunt la limita suportabilului, autoritățile sunt corupte și au probleme de legitimitate, tensiunile interetnice revin în forță, deoarece coalizarea împotriva „invadatorului” va rămâne fără „subiect”, talibanii vor ataca fără discriminare în numele Islamului³ pentru a-și recâștiga privilegiile, traficul de droguri și crima organizată vor crește pentru a-i îmbogăți și a le oferi putere locală „lorzilor războiului”, proiectele de dezvoltare vor fi discreționare și din ce în ce mai rare pe măsură ce fondurile internaționale se vor reduce și, eventual, vecinii se vor uni pentru a-i aduce pe „calea cea dreaptă”, iar lucrurile o vor lua de la capăt.

Desigur, această perspectivă dihotomică extremă nu se va transpune în fapt. Cu sau fără acord semnat, cel mai probabil o parte dintre trupele americane și NATO vor mai rămâne pe teritoriul Afganistanului așa cum au stabilit cu prilejul Summitului NATO de la Chicago (mai 2012), când statele membre NATO au anunțat disponibilitatea de a continua sprijinirea statului afgan și după 2014, inclusiv prin lansarea unei noi misiuni, intitulată sugestiv *Resolute Support (sprijin ferm)*. Viitoarea

misiune a NATO nu va fi o misiune de luptă, ci va avea ca obiectiv principal consilierea și instruirea forțelor de securitate afgană în vederea ajutării Afganistanului să treacă peste vidul de securitate creat de retragerea grosului forțelor internaționale de securitate.

România a fost parte a acestui proces de implicare internațională alături de SUA și aliații săi încă de la începuturile sale, iar acest sprijin va continua și după retragerea trupelor. La Summitul NATO de la Chicago, România s-a angajat să ofere o contribuție anuală (până în 2017) de 500.000 de dolari pentru finanțarea forțelor de securitate afgane. De asemenea, cu ocazia Conferinței de la Tokyo (iulie 2012), România s-a angajat să sprijine consolidarea capacității instituționale a autorităților afgane, cu accent pe pregătirea profesională a specialiștilor afgani, fiind oferite astfel zece burse de studii complete anual, pentru perioada 2012-2017.

Ca oportunitate viitoare, pentru agenții economici din România, ar putea prezenta interes sectoarele agricol, infrastructură de transport (auto și feroviar), servicii de transport, industria auto, explorare/exploatare de resurse energetice și minereuri, inclusiv prin subcontractare.

Și alte țări/organizații de securitate se vor implica după retragerea trupelor NATO din Afganistan. Astfel, UE și partenerii săi internaționali vor juca un rol important în asigurarea continuității transformării statului într-unul democratic, cu o economie modernă și în care se respectă drepturile omului, pentru că Afganistanul rămâne un stat slab, cu instituții fragile, decorative⁴.

Acest fapt a fost stabilit în cadrul Comisiei pentru afaceri externe care a găzduit, pe 18 decembrie 2013, o conferință privind viitorul Afganistanului și Asiei Centrale după retragerea trupelor.

În aceste condiții, există mai multe scenarii de evoluție a situației de securitate în etapa post-conflict, respectiv la încheierea misiunii NATO în Afganistan și retragerea trupelor la sfârșitul anului 2014.

În mod cert, elemente ale uneia pot apărea și în celelalte, deoarece multitudinea de variabile și de interese diverse ale actorilor internaționali implicați face imposibilă o prognoză relevantă. Scopul trecerii lor în revistă nu este de a arăta probabilitatea lor de a se întâmpla, ci doar surprinderea unei mici părți a complexității situației.

SUA/NATO rămân, Afganistanul devine un stat democratic

Ambii candidați prezidențiali, care, la vremea respectivă, rămăseseră în cursa electorală, au declarat că vor semna acordul de securitate cu americanii și, ulterior, cu NATO. Din convingere (Ashraf) sau necesitate (Abdullah), acest fapt va garanta rămânerea pe teritoriul afgan a unei forțe civil-militare comună SUA-NATO și alți parteneri.

Trupele americane vor avea două misiuni: continuarea operațiilor contrateroriste și instruirea forțelor afgane, NATO doar instruirea forțelor, iar alți parteneri, probabil dezvoltarea Afganistanului.

Forțele de securitate afgane vor rămâne fără sprijinul masiv de informații, aerian și logistic al ISAF/NATO, dar probabil vor compensa prin motivație, prin buna cunoaștere a mediului de luptă și prin sprijinul populației.

Cel mai mare ajutor l-ar primi, însă, dacă guvernele afgane și pakistaneze ar semna un parteneriat strategic pentru învingerea dușmanului comun: grupările teroriste din zona tribală.

Acțiunea conjugată din ambele sensuri, eventual cu sprijin regional sau internațional, va conduce cu siguranță la destructurarea rețelelor teroriste din regiune care, înconjurată din toate părțile, vor fi nevoite să cedeze.

Aducerea la masa negocierilor a tuturor actorilor regionali, inclusiv al talibanilor, ar fi soluția garantată de rezolvare a diferendelor. Lucru care, din păcate, probabil nu se va întâmpla.

Cu toate acestea, cu mari eforturi și cheltuieli, cu pași înceți și nesiguri, este posibil ca Afganistanul să reușească tranziția spre o democrație cu tentă islamică.

Important în acest proces este ca Occidentul să nu-i abandoneze și vecinii să nu-i saboteze.

SUA/NATO se retrag, război civil în Afganistan

Neajungând la niciun consens cu noua administrație afgană, SUA și NATO se vor vedea nevoite să se retragă de tot din Afganistan.

Rămasă fără niciun sprijin occidental, dar și fără un dușman comun împotriva căruia să lupte, comunitatea tribală din Afganistan va reveni la vechiul stil de viață și la vechile dispute etnice.

Cu forțele de securitate segregate etnic, cu „lorzii războiului” avizi de putere⁵ și câștiguri materiale, cu vecinii care-i asmut unii împotriva

celorlalți, Afganistanul se va întoarce la războiul civil dinaintea talibanilor, învingătorul fiind incert.

Talibanii revin la putere

Indiferent de semnarea sau nu a acordurilor de securitate, de rămânerea unei părți sau retragerea totală a forțelor de securitate internaționale, talibanii își vor proclama victoria împotriva „invadatorilor, a infidelilor”.

Cu un imens capital de imagine și sprijin popular, precum și cu sprijinul vecinilor „binevoitori” și bucuroși că vor scăpa de ei pe teritoriul lor, talibanii vor câștiga și vor reinstaura Emiratul Islamic.

Rămase fără sprijin extern, forțele de securitate afgane vor fi incapabile să le înfrângă și să asigure un climat stabil de securitate, haosul intern va reveni.

Afganistanul devine o confederație de state-tampon

Îngrijorate de vidul de securitate creat de retragerea (parțială sau totală) a forțelor internaționale de securitate, statele *Organizației de Cooperare de la Shanghai* propun și reușesc înființarea și susținerea unor mici state-tampon în nordul Afganistanului, un fel de miniguverne similare celor înființate în Afganistan în anii '90.

Acest fapt va fi posibil datorită luptelor etnice de pe teritoriul Afganistanului și a descentralizării excesive a puterii spre reprezentanțele provinciale/districtuale.

Afganistanul dispare ca stat

Profitând de vidul de securitate creat de retragerea forțelor internaționale de securitate și având ca motiv reducerea instabilității regionale provocate de Afganistan, vecinii vor ataca Afganistanul, eventual în cadrul unei alianțe.

Pretextând imposibilitatea acesteia de a se auto-guverna, precum și drepturi străvechi (adevărate sau fictive) asupra unor părți de teritoriu, vecinii își vor împărți teritoriul afgan.

Actualul mediu de securitate este influențat de schimbările și transformările continue generatoare de noi riscuri și amenințări. Aceste provocări necesită ca securitatea să fie fundamentată pe noi modalități de abordare a riscurilor asimetrice⁶ și nonconvenționale, înglobând noi tipuri de solidaritate internațională.

În acest context devine tot mai evident faptul că interesele și obiectivele de securitate ale statelor pot fi realizate doar prin cooperare internațională. Aceasta cuprinde forme de acțiune conjugată ale statelor care împărtășesc interese și valori comune. Totuși, aceasta nu ar trebui să se traducă prin (sau să justifice) coalizarea statelor puternice pentru subjugarea unuia sau altuia dintre statele mai puțin puternice.

Riscurile apariției unei confruntări militare globale s-au diminuat semnificativ. Totuși, persistă fenomenul de instabilitate și criză la nivel subregional și tendințe de fragmentare, marginalizare sau izolare a unor state.

O provocare serioasă la adresa securității internaționale este reprezentată de numărul în creștere al „societăților fragile” sau al „conflictelor înghețate” și implicit, de inabilitatea acestora de a controla evoluțiile din interiorul propriilor teritorii și de a determina o stare de instabilitate regională.

Asistăm, astfel, la dezvoltarea unor noi mecanisme de asigurare a securității regionale și globale bazate pe prevenirea conflictelor, creșterea rolului acțiunilor diplomatice și a capacităților civile de management al crizelor.

Tragicele evenimente de la 11 septembrie 2001 au accentuat faptul că securitatea zilelor noastre nu se mai referă strict doar la latura militară și că, ținând cont de interdependențele globale și de noile riscuri, abordarea securității doar prin prisma factorului militar nu mai este suficientă, ci chiar contraproductivă.

La modă, acum, în lume, pentru realizarea unui management cooperativ al securității este angajamentul ferm față de principiile comunității europene și transatlantice. Cu toate acestea, civilizația occidentală nu trebuie privită ca panaceu universal al realizării securității globale.

Mult mai indicată, dar și mai greu de realizat, este cooperarea națiunilor în vederea realizării securității globale, alături de armonizarea și adaptarea particularităților naționale la cele universale. Cea mai mare problemă va rămâne însă definirea universalității unanim acceptate spre care să tindem.

Actualele conflicte armate din Afganistan, Irak, Cecenia, Ucraina și Orientul Apropiat au caracterul unor războaie disproporționate și, în același timp, al unor războaie asimetrice.

Asistăm la o globalizare a securității, garantul realizării acestui deziderat fiind cooperarea în detrimentul competiției.

Desigur, aceasta nu justifică invazia „preventivă”⁷ sau punitivă a unor țări pe teritoriul căreia se găsesc actori nonstatali care comit fapte contra umanității și nu doar împotriva intereselor particulare ale unor state.

Lucrarea a beneficiat de suport financiar prin proiectul cu titlul „**Studii doctorale și postdoctorale Orizont 2020: promovarea interesului național prin excelență, competitivitate și responsabilitate în cercetarea științifică fundamentală și aplicată românească**”, număr de identificare contract POSDRU/159/1.5/S/140106. Programul este cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013. **Investește în Oameni!**

NOTE:

1 Anul 2014 corespunde anului 1392 din calendarul afgan.

2 Murad Khurram, *Sharia-Calea dreptății*, Editura Fundația Taiba, București, 2007.

3 Daniel Pipes, *Militant Islam Reaches America*, Editura WW Norton, 2002, p. 96.

4 Gl.bg.dr. Virgil Ovidiu Pop, *Afganistan, țara conflictelor fără sfârșit*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2014, p. 81.

5 Hans J. Morgenthau, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2007, p. 68.

6 Dr. Gheorghe Văduva, *Războiul asimetric și noua fizionomie a conflictualității armate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 6.

7 Gl.bg.dr. Virgil Ovidiu Pop, *Afganistan, țara conflictelor fără sfârșit*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2014, pp. 56-57.

BIBLIOGRAFIE

Buța Viorel, *Simetrie și asimetrie în acțiunile militare*, în „Revista de Științe Militare”, nr. 3/2010.

Pipes Daniel, *Militant Islam Reaches America*, Editura WW Norton, 2002.

Pop Virgil Ovidiu, *Afganistan, țara conflictelor fără sfârșit*, Editura Academiei Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2014.

Sandu Dan, *Concepția despre Jihad în Islamul clasic și modern*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Stoina Neculai, *Evoluția paradigmei securității de la tradiție la contemporaneitate*, www.armyacademy.ro/biblioteca/anuare/2004/a6.pdf, accesat la 27 mai 2014.

Troncotă Cristian, *Studii de securitate*, note de curs, preluat după *Evoluția conceptelor de securitate*, <http://studiidesecuritate.wordpress.com/2011/08/11/evolutia-conceptelor-de-securitate/>

Văduva Gheorghe, *Războiul asimetric și noua fizionomie a conflictualității armate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/războiul_asimetric_și_noua_fizionomie_a_conflictualității_armate.pdf

The changing face of war, în „The World Guide”, <http://www.henciclopedia.org.uy/autores/Laguiadelmundo/GlobalWar.htm>, accesat la 27 mai 2014.

<http://www.descopera.ro/cultura/7126569-comoara-din-afganistan-adevaratul-motiv-al-invaziei-americe>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html>

www.wikipedia.org

www.nato.int